novoměstský kurýr

09/2017

ČLÁNKY - INFORMACE - AKTUALITY - NÁZORY- FOTOGRAFIE

Obec Deštné v Orlických horách - z tohoto pohledu poněkud skrytá za stromy. V pozadí Velká Deštná. Foto: J.B.

www.novomestskykuryr.info

OBSAH:

MAPA REGIONU
OBCE S VAZBOU NA NOVÉ MĚSTO NAD METUJÍ
DEŠTNÉ v Orl. horách - CO O SOBĚ NAPSALI V ROCE 1939
DEŠTNÉ Z INTERNETU
NĚKOLIK MÝCH POSTŘEHŮ
FOTO Z OBCE DEŠTNÉ a připojených obcí
POHLEDY Z MĚSTA
OD KLADSKÉHO POMEZÍ
INSPIROMAT
ŽERTOVNÉ OBRÁZKY
FOTO NA ZADNÍM LISTU

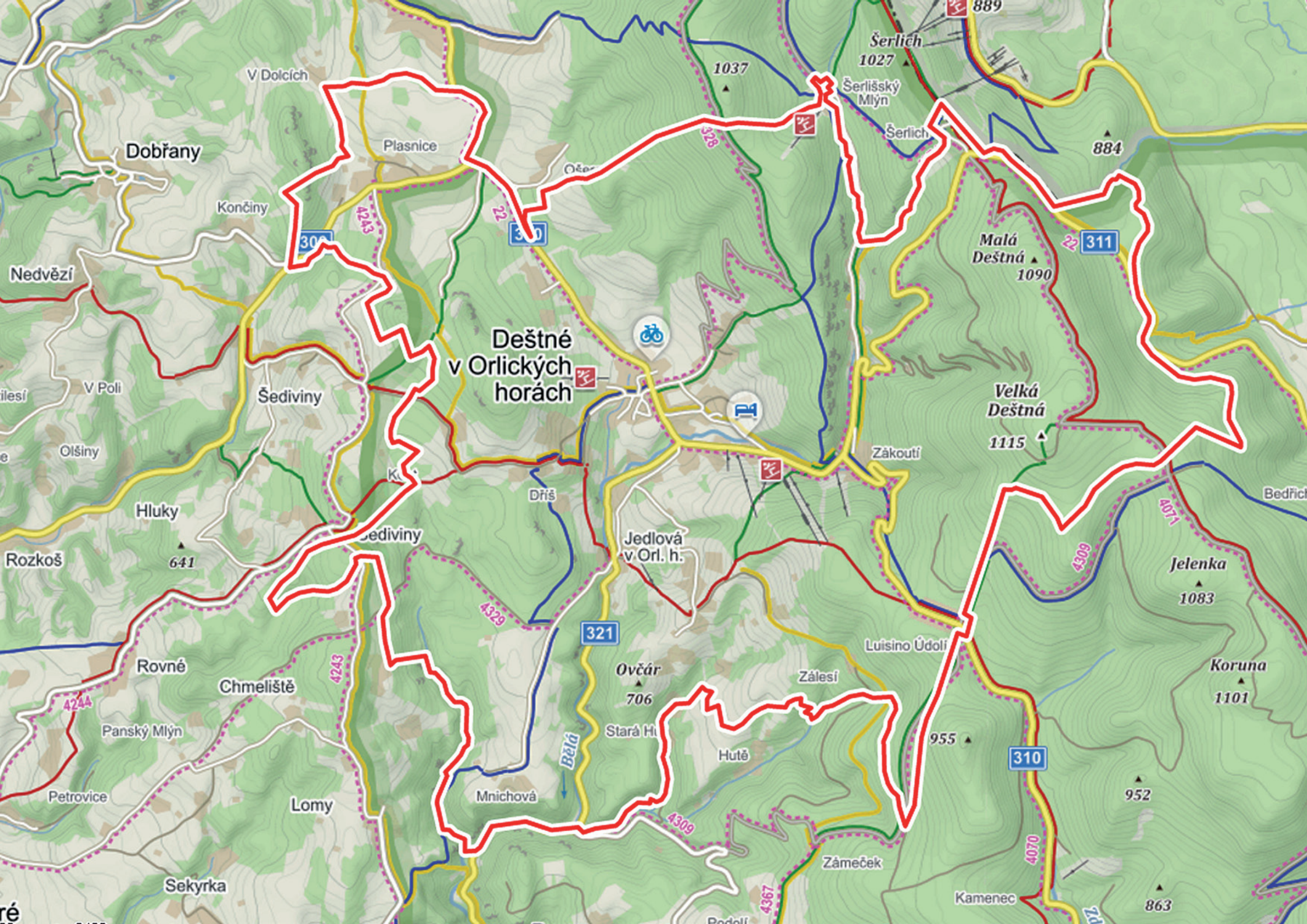
Dobřany
V Dolcích
Plasnice
Končiny
Nedvězí
Deštné
v Orlických
horách
Šediviny
V Poli
Olšiny
Hluky
Rozkoš
641
Dříš
Jedlová
v Orl. h.
Šediviny
Rovné
Chmeliště
Panský Mlýn
Petrovice
Lomy
Sekyrka
Ovčár
706
Stará Hu
Bělá
Mnichová
Hutě
Zálesí
Luisino Údolí
Zákoutí
Šerlich
1027
Šerlišský
Mlýn
Šerlich
1037
884
889
Malá
Deštná
1090
Velká
Deštná
1115
Jelenka
1083
Koruna
1101
955
952
863
Zámeček
Kamenec
Bedřich
311
310
321
300
4243
4244
4329
4309
4071
4070
4367
328
22

Obce bývalého okresu Nové Město nad Metují

(Obce seznam stav 1939, přidružení současnost).

Obec	Zahrnuje obce a místa	Novkuryr
Bačetín	Bačetín	05/2015
	Sudín	05/2015
Bílý Újezd	Bílý Újezd	09/2016
	Hroška	09/2016
	Masty	09/2016
	Roudné	09/2016
Bohdašín	Bohdašín	02/2015
	Bydlo	02/2015
	Rokol	02/2015
	Vanovka	02/2015
Bohuslavice	Bohuslavice	06/2014
Bolehošť	Bolehošť	08/2016
	Bolehošťská Lhota	08/2016
	Lipiny	08/2016
Byzhradec	Byzhradec	10/2016
Bystré	Bystré	04/2015
Černčice	Černčice	04/2014
České Meziříčí	České Meziříčí	02/2016
	Skršice	02/2016
	Tošov	02/2016
Deštné v Orlických horách	Deštné v Orl. horách	09/2017
	Jedlová v Orl. horách	09/2017
	Plasnice	09/2017
Dobré	Dobré	06/2017
	Hlinné	06/2017
	Kamenice	06/2017
	Rovné	06/2017
Dobruška	Dobruška	
	Běstviny	11/2015
	Domašín	
	Chábory	05/2017
	Křovice	12/2015
	Mělčany	
	Pulice	
	Spáleniště	
Dobřany	Dobřany	07/2015
Chlístov	Chlístov	10/2015
Janov	Janov	03/2015
Jestřebí	Jestřebí	09/2013
Jílovice	Jílovice	05/2016
Kounov	Kounov	07/2017
	Hluky	07/2017
	Nedvězí	07/2017
	Rozkoš	07/2017
	Šediviny	07/2017
Králova Lhota	Králova Lhota	04/2016
Křivice	Křivice	
Ledce	Ledce	07/2016
	Klášter nad Dědinou	07/2016
	Újezdec	07/2016
Libchyně	Libchyně	01/2014
Mezilesí	Mezilesí	02/2014
Mokré	Mokré	02/2017
Nahořany	Nahořany	07/2014
	Dolsko	07/2014
	Městec	07/2014
	Lhota - Doubravice	07/2014
Nové Město nad Metují	Nové Město nad Metují	12/2013, 14
	Krčín	
	Spy	11/2014
	Vrchoviny	10/2014
Nový Hrádek	Nový Hrádek	
	Dlouhé	
	Krahulčí	
	Rzy	
Očelice	Očelice	03/2017
	Městec nad Dědinou	03/2017
Ohnišov	Ohnišov	01/2015
	Zákraví	01/2015
Olešnice v Orl. horách	Olešnice v Orl. horách	08/2015
Opočno	Opočno	
	Čánka	01/2017
	Dobříkovec	01/2017
Osečnice	Osečnice	
Podbřezí (Skalka)	Podbřezí (Skalka)	05/2017
	Lhota Netřeba	05/2017
	Netřeba	05/2017
	Přímy	05/2017
	Studánka	05/2017
	Škutina	05/2017
Pohoří	Pohoří	01/2016
Provodov-Šonov	Provodov-Šonov	09/2014
	Domkov	09/2014
	Václavice	09/2014
	Šeřeč	09/2014
Přepychy	Přepychy	04/2017
Přibyslav	Přibyslav	11/2013
Rohenice	Rohenice	03/2016
Sedloňov	Sedloňov	08/2017
	Polom	08/2017
	Ošerov	08/2017
Semechnice	Semechnice	12/2016
	Podchlumí	12/2016
Sendraž	Sendraž	10/2013
Slavětín nad Metují	Slavětín nad Metují	08/2014
Slavoňov	Slavoňov	03/2014
	Blažkov	03/2014
Sněžné	Sněžné	06/2015
Trnov	Trnov	11/2016
	Houdkovice	11/2016
	Malá Záhornice	11/2016
	Záhornice	11/2016
	Zádolí	11/2016
Val	Val	09/2015
	Provoz	09/2015
Vršovka	Vršovka	05/2014
Vysoký Újezd	Vysoký Újezd	06/2016

NOVÉ MĚSTO NAD METUJÍ
obec, která byla okresním městem

Nové Město nad Metují bylo okresním městem. V čísle 2/2015 tohoto provedení „Novoměstského kurýra“ jsem uveřejnil mapu okresu Nové Město nad Metují z roku 1938. Které obce novoměstský okres tehdy zahrnoval, vyplývá z této mapy.

Seznam, který je uveden v předchozí tabulce je aktuální seznam obcí dle výše uvedené mapy novoměstského okresu.

Přidružené obce k těm větším odpovídají současnému stavu (t.j. cca rok 2017).

Tabulka je průběžně upravována a doplňována.

V jednotlivých číslech měsíčníku „Novoměstský kurýr“ se budu věnovat obcím, které jsou v tabulce na straně 3.

V tabulce najdete, ve kterém čísle měsíčníku „Novoměstský kurýr“ se o příslušné obci píše.

V knize „Nové Město nad Metují a jeho kraj“ o sobě obce novoměstského okresu napsaly krátkou nebo i delší informaci.

Ovšem je třeba připomenout, že v roce 1939, kdy kniha vznikala, už existovaly Sudety, tj. území, které bylo od Československa v roce 1938 dohodou velmocí v Mnichově odříznuto. A tak některé původní obce novoměstského okresu do knihy „Nové Město nad Metují a jeho kraj“, která vyšla na začátku roku 1940, nemohly nic napsat. Samozřejmě tyto obce jsem podle výše zmíněné mapy do okresu Nové Město nad Metují zahrnul.

Obce budu volit namátkově dle mé nálady, kam se mi bude chtít právě jet. Pokračuji obcí DEŠTNÉ.

Jindřich Buchal.

DEŠTNÉ
Co o sobě napsali v roce 1939 v knize „Nové Město nad Metují a jeho kraj“:

Deštné v uvedené publikaci o sobě neuveřejnilo žádnou informaci.

DEŠTNÉ Z INTERNETU

Na www stránkách obce Deštné se dočtete:

Nacházíte se v nejnavštěvovanějším středisku turistiky, rekreace a zimních sportů v Orlických horách. Starobylá ves, založená před rokem 1350, z doby Karla IV., leží v Deštenské pahorkatině v průměrné výšce 650 m n. m., v kouzelném údolí říčky Bělé a Deštenského potoka. Na severovýchodní straně ji rámuje zalesněný hřeben Orlických hor s Velkou a Malou Deštnou, na západě pak vrchol Špičáku. Byla založena hluboko v lesích, táhnoucích se až do Hradce Králové. Patřila cysterciákům z kláštera Svaté Pole u Třebechovic. Nejstarší písemná listina pochází z roku 1362.

Původním zaměstnáním horalů byla těžba dřeva v lese, práce na pilách, pálení popela na výrobu potaše pro sklářství, dřevěného uhlí v milířích, ve mlýnech, sklářských hutích, horském zemědělství. Provozovali téměř všechna řemesla, využívající dřeva jako suroviny, kvetlo i pašeráctví.

Zvláštní místo v hospodářském podnikání měla sklárna v Deštném, která byla založena před rokem 1595. K tomuto datu potvrdil Jan Trčka z Lípy koupi sklárny mistru Jiřímu Kellerovi. Postupně přešla ves z držení opočenského panství do majetku černíkovického panství a nakonec se dostala do majetku rychnovských Kolowratů. Změnou držitelů panství a po spotřebování dřeva v okolí sklárny, se postupně huť přesunovala směrem ke hřebenu Orlických hor. Nakonec zakotvila na úbočí Malé Deštné ve výšce 940 m n. m., kde působila plných sto let (1660 - 1760). Byla to jediná sklárna, kde se vyrábělo barokní luxusní sklo, tzv. „kolowratský křišťál“. Nádherné výrobky se dostávaly do celé Evropy a důstojně prezentovaly české sklo. Působil zde také proslulý malíř skla a porcelánu, osobní malíř hraběte z Kolowratů, Ignác Preissler. Patřil do rozvětveného sklářského rodu Preisslerů, který působil také v Deštném.

Vedle deštenské sklárny v nejbližším okolí pracovala huť na solnickém panství v Jedlové - Zákoutí (1873-1910).

V roce 1850 byla obec Deštné se všemi osadami připojena k nově vzniklému okresu v Novém Městě nad Metují.

V roce 1938 byly horské obce Deštné (900 obyvatel), Olešnice (1425 obyvatel), Sedloňov (783 obyvatel), Plasnice (270 obyvatel), Polom bez místní části Lužany (314 obyvatel), Šediviny (238 obyvatel), Trčkov (439 obyvatel) a Lomy (195 obyvatel) mnichovským diktátem podstoupeny Německu.

V roce 1945 byla obec začleněna do obvodu MNV v Dobrušce a v příštím roce pod pravomoc nově vzniklého ONV v Novém Městě n. Met., odkud při dalších právních reorganizacích v roce 1949 opět k ONV Dobruška a v roce 1960 pod ONV v Rychnově n. Kn.

V roce 1854 mělo Deštné i s tehdejšími osadami Paseka, Deštné, Důrfel, Hinterwinkel, Pastviny, Stiefwinkel, Widerris 1208 obyvatel a Plasnice s osadami Lukawinkel, Plasnice, Plitzdorf, Šediviny, Wickelhauser, a Wollberg 698 obyvatel, tedy dohromady 1906 osob.

Po druhé sv. válce po odsunu německého obyvatelstva žilo v Deštném a jeho osadách v roce 1950 922 osob, v roce 1961 632 osob, v roce 1970 638 osob a v roce 1980 637 stálých obyvatel. V současné době má obec cca 600 stálých obyvatel.

Ve středu obce dominuje krásný barokní kostel sv. Maří Magdalény od proslulého stavitele J. A. Santiniho, postavený v letech 1723-1726. Byl postaven na místě gotického, který se jako farní připomíná již před r. 1362 (v r. 1350 uváděn v soupisu obcí dobrušského děkanátu). Hlavní oltář z 18. stol. od sochaře J. Hartmanna, varhany z r. 1729, barokní křtitelnice a obrazy křížové cesty z 1. pol. 18. stol. Před kostelem je sousoší p. Marie se Sv. Josefem, Jáchymem a Annou z r. 1781.

Místní část Dříš je spjata s historií organizované turistiky v Orlických horách. Zde stojí známá horská chata Panoráma spolu s Jiráskovým domem a památníkem JUDr. Jindřicha Štemberky, průkopníka české turistiky na horách. Jeho součástí jsou ještě dva obelisky s pamětními deskami Aloise Jiráska od Milana Šplíchala a Karla Michla od Jiřího Kolářského. Zde se konala v červnu 1921 veliká slavnost Klubu československých turistů při příležitosti otevření Jiráskovy turistické magistrály, vedoucí po hřebenu Orlických hor. Naproti Jiráskovu domu byla v roce 1999 slavnostně odhalena pamětní deska Josefu Pilnáčkovi, jednomu z významných průkopníků turistiky a lyžování v Orlických horách.

Dříš byla známým poutním místem. Svědčí o tom nedávno znovu postavená a vysvěcená kaple s léčivým pramenem a torzem zaniklé křížové cesty.

Jedlová - bývalá horská chata v údolí Bělé a na přilehlých stráních v deštenské pahorkatině, je dnes součástí obce Deštné. Připomíná se r. 1653. Na bezlesém hřbetu nad osadou (705 m) byl v letech 1737 - 41 na místě staršího postaven barokní kostel Sv. Matouše staviteli J. Haisem ze Studnice (do výše oken) a D. Morazzim z Chrudimi. Po požáru v r. 1833 byl obnoven r. 1835. V době komunistického režimu byl zdevastován, ale po revoluci v r. 1989 zachráněn od demolice a částečně obnoven. Jedlová je také rodištěm tkalce a písmáka Hieronymuse Brinkeho, jehož píseň „Weberlied“ se stala hymnou všech horských tkalců.

Zdroj: www stránky obce Deštné.

Kaplička a Křížová cesta.

Křížová cesta v Deštném v Orlických horách na Rychnovsku se nachází na jihozápad od obce v části Dříš, na úbočí vrchu Plasnický Špičák ve stráni nad říčkou Bělá.

Křížová cesta je tvořena čtrnácti kamennými sloupky s plastikou pašijového výjevu. Zastavení jsou rozmístěna okolo poutní kaple Blahoslavené Panny Marie. Součástí poutního místa je studánka „Pod Panorámou".

Na přelomu 18. a 19. století se objevil na vysokém stromu poblíž studánky papírový obrázek Panny Marie, který tam zanechal místní rolník jako poděkování za uzdravení. Poté se místo stalo poutním. Ze sbírky pořádané v obci byla postavena dřevěná kaplička, do které byla uložena socha Panny Marie Královny (tzv. Deštěnské) a původní obrázek ze stromu. Postupně přibyla křížová cesta z pískovcových sloupů.

Po druhé světové válce místo pustlo. Po roce 1989 byla uspořádána nová sbírka, z jejíhož výtěžku byla stará kaplička stržena a postavena nová. Ve farním kostele Svaté Marie Magdaleny v obci Deštné v Orlických horách je uchovávána milostná soška Panny Marie v nepříznivých dobách.

Hlavní pouť se slaví v neděli po 26. červenci.

Zdroj Wikipedie.

Masarykova chata.

Masarykova chata na Šerlichu stojí na místě bývalé osady Šerlich (Scherlichgraben), založené na přelomu 17. a 18. století. S myšlenkou na stavbu chaty přišel propagátor turistiky v Orlických horách a poslanec Českého zemského sněmu Jindřich Štemberka. Chata byla postavena v letech 1924–1925 Klubem československých turistů z Hradce Králové. Projekt navrhl architekt Bohuslav Fuchs (1895–1972). Stavitelem byl František Capoušek z Hradce Králové. Základní kámen byl položen 14. června 1924 za přítomnosti předsedy Klubu československých turistů Jiřího Gutha Jarkovského. Do základů chaty byla zazděna kovová schránka s dobovými dokumenty. Stavební kámen a materiál byl připravován na pile Šerlišského mlýna (nadmořská výška 860 m) odkud byl koňskými potahy dopravován na Šerlich. Pro veřejnost byla chata otevřena 27. září 1925 pod patronací Aloise Jiráska, který se otevření nezúčastnil. Náklady na stavbu činily 967 000 Kč. V roce 1935 byla na chatě zřízena meteorologická stanice a 8. září 1935 byla odhalena busta T. G. Masaryka od akademického sochaře Leoše Kubíčka, rodáka z nedaleké Slatiny nad Zdobnicí. Busta zde byla do roku 1938 a v roce 1949 Leoš Kubíček vytvořil novou. Roku 1953 byla opět odstraněna o znovu umístěná až v roce 1968. V letech 1972–1990 byla v depozitáři a pak opětně navrácená na své místo.

21. září 1938 byla chata přepadena německým Freikorpsem se snahou zapálit chatu, to se ale nezdařilo. V říjnu byla chata evakuována a následně obsazena Němci. Za války sloužila jako ubytovna pro rodiny fašistických pohlavárů, zotavovali se zde ranění piloti, bylo zde i středisko Hitlerjugend. 10. května 1945 byla osvobozena Rudou armádou. Po válce se vrátila k původnímu jménu, ale v 50. letech 20. století byla přejmenována na Chatu ČSTV na Šerlichu. Další změny v názvu byly v roce 1968 a od roku 1990 opět nese název Masarykova chata.

Popis.

Samostatně stojící budova obdélného půdorysu, dvoupatrová. V přízemí vysunuta terasa, první a druhé patro v úskoku a nahoru zužující. V přízemí a první patro střechy pultové, druhé patro střecha valbová s vikýři ve tvaru volského oka. Celá chata je obložena plechem ve tvaru čtvercových šablon eternitu. Původní střecha Masarykovy chaty byla krytá šindelem, plechová střecha byla dána později. Budova je položena na kamenném soklu.

Interiér.

Vestibul s výčepem obložený dřevem, záklopový strop, další místnosti trámový záklopový strop, obložení dřevěné.

Uprostřed jídelny na masivním sloupu je dřevořezba Josefa Kubíčka, bratra Leoše. Na něm je znak Hradce Králové (lev s písmenem G) a na druhé straně Strom života se znakem Klubu českých turistů. Pod stropem je basreliéf vousatého horala od Ludvíka Goebela z roku 1941, který byl později označen za Rampušáka, dobrého ducha hor.

Zdroj: Wikipedie.

Plány na výstavbu železničních tratí v Orlických horách už získávají jasnou podobu.

Náklady jsou vyčísleny na více než tři miliardy korun. Práce musí začít nejpozději do roku 2013, kdy je ještě reálná podpora z evropských zdrojů. Některé obce však koleje odmítají.

Plánovaná železnice Nasednout do vlaku i s lyžemi v Praze či Hradci Králové a vystoupit přímo v zimních střediscích Říčky či Deštné v Orlických horách? Tato lákavá představa může být za několik let skutečností. Přípravy na výstavbu „vysokohorské" železnice v Orlických horách totiž vrcholí a již během léta bude dokončena studie proveditelnosti celého projektu, který inicioval zdejší svazek obcí. Chtějí zabránit odlivu mladé generace do měst a usnadnit též dopravu za prací.

Jako v Alpách.

Myšlenku oprášit dávné plány a přivést koleje do nitra hor vnukly tvůrcům fungující lokálky třeba v Alpách. Budování železnice o délce přes 50 kilometrů je rozděleno do několika fází.

„Ideálním řešením by bylo realizovat projekt jako celek. Na druhou stranu největší šance mají etapy, které vyjdou jako nejefektivnější. Úseky Kvasiny až Deštné v Orlických horách a Rokytnice až Říčky se jeví velmi nadějně," tvrdí duchovní otec projektu Petr Tejkl, který je také pověřen Svazkem obcí Orlických hor prosazovat tento projekt. Náklady na vybudování celého díla jsou vyčísleny na 2,3 až 3,4 miliardy korun, z toho až 85 procenty by mohla přispět Evropská unie.

„Zbývající peníze by mohly přinést státní zdroje nebo privátní sektor s garancí provozu třeba na 30 let," dodává Tejkl. S hotovou studií potom hodlá zaklepat na dveře příslušných úřadů.

„Na základě výsledků studie začne jednání s rozhodujícími subjekty, jako jsou Královéhradecký kraj, ministerstvo dopravy, Státní fond dopravní infrastruktury," vyjmenovává Tejkl. Provoz by se podle něj totiž neobešel bez dotací. Ministerstvo zatím oficiálně o projektu neví.

„Rezortu dopravy ani Správě železniční dopravní cesty není známo, že se o projektu výstavby vysokohorské železnice v Orlických horách uvažuje. Na této úrovni nebylo dosud jednáno," uvádí Jakub Ptačinský z tiskového oddělení ministerstva. Projekt podle něj není zatím zakotven v územních

plánech ani v memorandu o spolupráci při řešení dopravní obslužnosti v hradecko-pardubické aglomeraci.

Vlaky místo automobilů.

ETAPY STAVBY ŽELEZNICE V ORLICKÝCH HORÁCH.

0. etapa – rekonstrukce stávajících tratí (2010 až 2013)
1a. etapa – Solnice - Deštné v O. h. - Olešnice v O. h. (2010 až 2011)
1b. etapa – Rokytnice v O. h. - Říčky (2010 až 2011)
2. etapa – Olešnice v O. h. - Dobruška (2011 až 2012)
3. etapa – Říčky - Deštné v O. h. (2012 až 2013)

Celý projekt by měl začít nejdříve v roce 2010 rekonstrukcí nástupišť v počáteční stanici Týniště nad Orlicí a regionálních tratí do Letohradu a Náchoda i z Častolovic do Solnice a Doudleby - Rokytnice. Poté se již začnou pokládat koleje v úseku Solnice - Kvasiny - Skuhrov – Dobré – Deštné – Sedloňov - Olešnice. U Skuhrova se přitom počítá s výstavbou mostu přes údolí Bělé. Současně se rozběhnou práce z Rokytnice až k lyžařským vlekům v Říčkách, včetně povrchového tunelu a dalšího mostu v Říčkách. „Jde o propojení významných středisek Orlických hor, co do počtu obyvatel a turistiky, s centry regionální správy," zdůvodňuje Tejkl. Následovat mají železnice z Dobrušky do Olešnice, čímž se další horské obce napojí na správní a ekonomická centra v podhůří, mimo Dobrušky i na Opočno, Nové Město nad Metují a Náchod.

„Trať prochází zásadní částí Orlických hor a tím plošně zlepšuje dopravní obslužnost regionu," míní. Posledním kamínkem do mozaiky má být propojení turistických středisek Deštného a Říček, kde však zatím údaje chybí. Uvažuje se též o navázání na tratě v sousedním Polsku.

„Doplněná nová kolejová spojení zajistí ekologickou dopravu zásilek, obyvatelstva a turistů v oblasti Orlických hor. Návazné napojení na trať PKP v Polsku umožní dopravu tamních pracovních sil do automobilky Škoda v Kvasinách," vypočítává přínosy. Systém musí zvládnout přepravní špičky, jako jsou ranní a odpolední cesty za prací a migrace do sportovních středisek. Zároveň se požaduje efektivnost v době takzvaného dopravního sedla. „Počítá se s vozidly s kapacitou přibližně 140 míst k sezení a 130 míst k stání. Tato vozidla ve špičce při dvacetiminutovém intervalu a zdvojené soupravě dokáží za hodinu přepravit pohodlně 1600 cestujících," uvádí Tejkl. To odpovídá například 25 až 30 procentům lyžařů, kteří v sezoně v ranní víkendové špičce přijíždějí do středisek jako Říčky nebo Deštné, dnes však pouze osobními automobily," upozorňuje Tejkl.

Některé obce a ochránci jsou proti.

Některé obce se však výstavbě železnice brání. Bojí se velkého záboru cenných pozemků, poškození dosud neposkvrněné krajiny či narušení biokoridorů lesní zvěře. Případný výkup parcel bude s největší pravděpodobností znemožňován ekologickými organizacemi a především vlastníky pozemků.

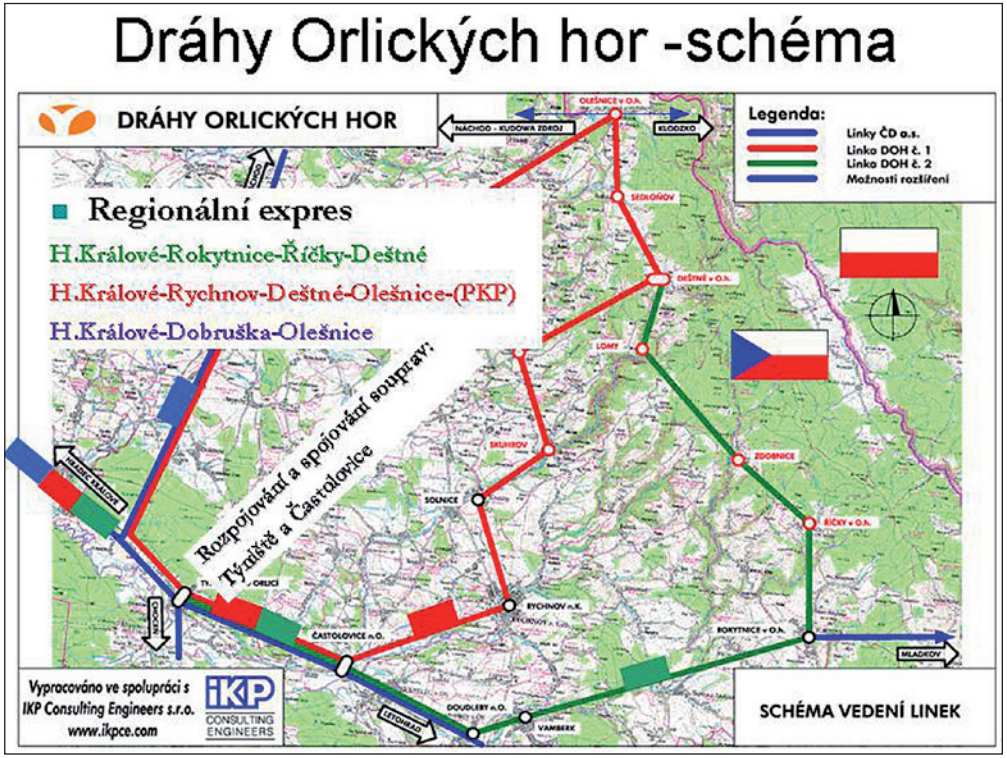

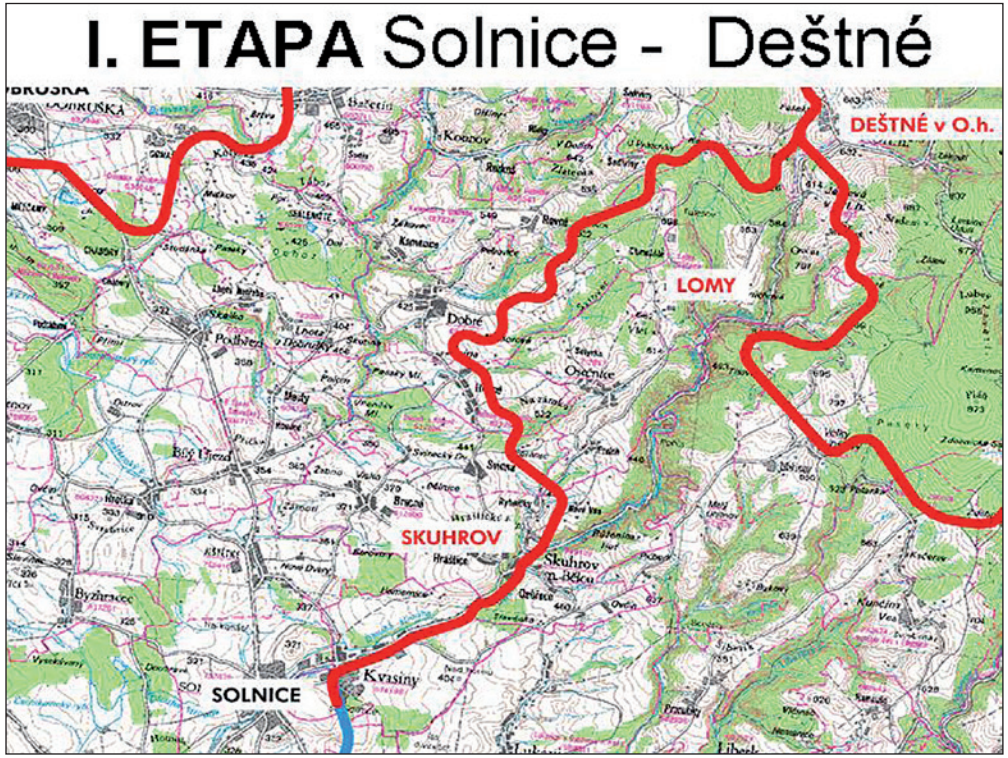

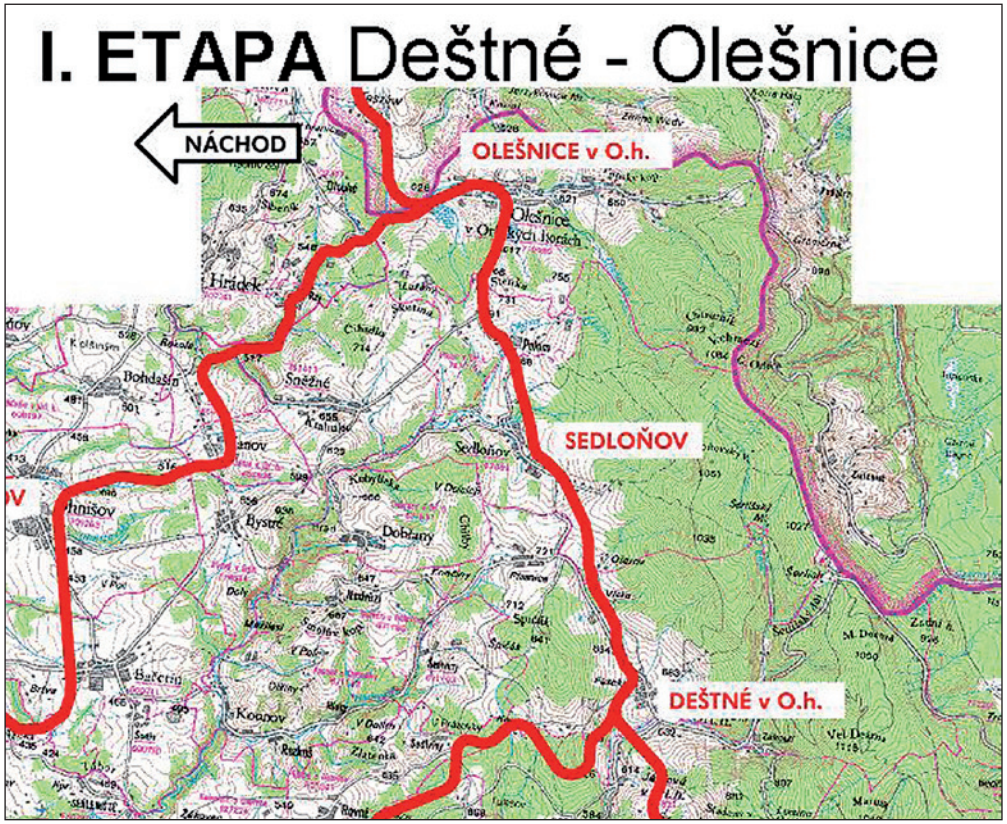

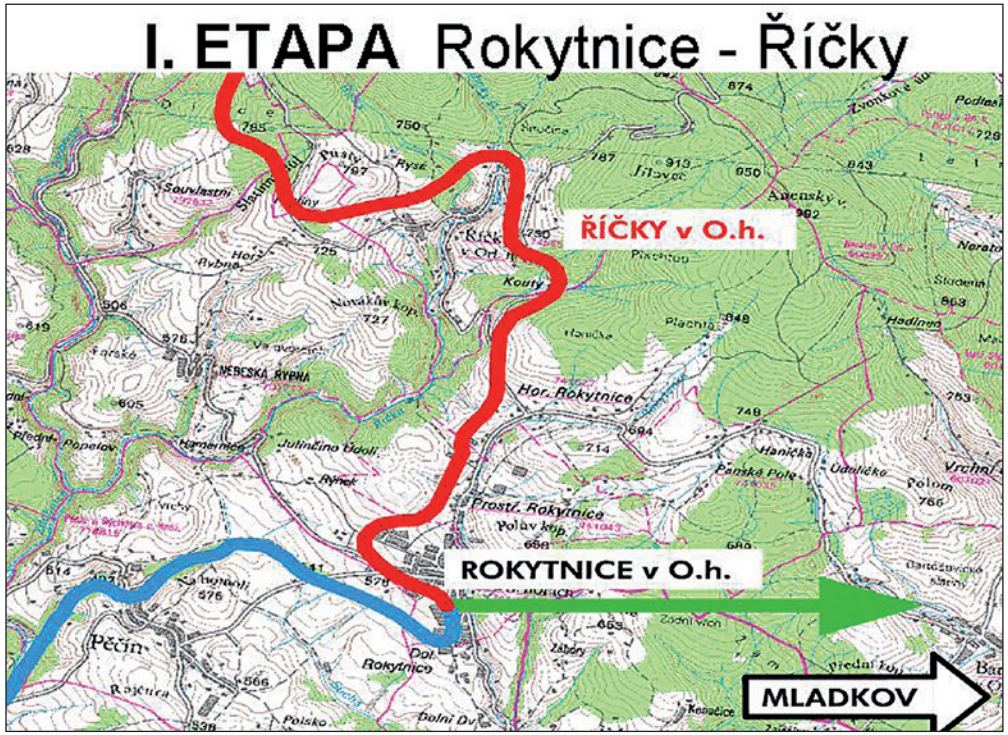

„V našem regionu již převládá ráz využití k rekreačním účelům. Tito majitelé by jistě nebyli nadšeni stavebních ruchem," varuje starosta Kounova Zdeněk Šritr.

Ekologický přínos železnice bude podle něj patrný pouze v případě její elektrifikace.

„Motorový pohon lze zcela odmítnout, to by potom už nebyla téměř žádná výhoda oproti dopravě autobusy," vysvětluje. Obec nechce dopustit kácení lesů, čímž by se narušilo přirozené zadržování vody. Další zápornou věcí by bylo vetknutí tratě do svahů po vrstevnici kvůli co nejmenším výškovým výkyvům, kde by se údajně naprosto narušila přirozená funkce přírody. „Ještě mám v živé paměti ty spousty naplavenin po povodni v červenci roku 1998," vzpomíná starosta.

Tvůrci projektu v tomto případě zřejmě couvnou. „Je určitá snaha trasu posunout mimo katastr Kounova," reaguje Tejkl. Protestuje i Sedloňov, kde stavbu označují za megalomanskou, zasahující do plánů obce. V regionu bez průmyslu je prý zbytečná.

„Tím je silně ohrožován zásadní potenciál rozvoje obcí jako samosprávných celků," uvádí starosta Zdeněk Schwarz. Železnice by podle jeho slov ohrozila i činnost špičkového vojenského seizmického stanoviště.

„V případě Sedloňova je nutno trasu přesunout mimo ochranné pásmo vojenského zařízení," poznamenává Tejkl. Trasa se mění rovněž v obci Dobré. Ostatní dotčené obce – Kvasiny, Solnice, Skuhrov, Deštné a také Olešnice – projekt podpořily. U některých úseků je také potřeba nalézt kompromis mezi trasou a požadavky občanů a ochránců přírody. Železnici přitom podporují obce, které v ní vidí šanci jak přilákat více turistů. Proti jsou ochránci přírody, kteří se obávají škod na rostlinách, živočiších, prameništích a celkovém krajinném rázu.

„Negativní vliv železnice na přírodu souvisí s liniovým charakterem stavby, její délkou i členitostí horského a podhorského terénu," říká Radka Jakoubková ze Správy Chráněné krajinné oblasti Orlické hory. Pro překonání značných výškových rozdílů by podle jejích slov bylo nutné provést zemní práce velkého objemu a rozsáhlé terénní úpravy, vybudovat velké náspy, hluboké zářezy, řadu vysokých a někdy i dlouhých mostů, případně tunelů, což by mělo značné nároky na zábor pozemků.

Tejkl se ve svém projektu snaží vyhovět všem stranám. „Pokud trasa zasahuje důležitá území některé obce, je možné zvolit náhradní variantu. Naším cílem je nalézt kompromis mezi řadou zájmů a přitom zachovat atraktivní dostupnost trasy pro cestující," uzavírá Tejkl.

Zdroj euro.cz, červen 2008.

Poznámka Novoměstského kurýra:
Mapy přebvzaty z http://www.orlickedrahy.cz/.

Luisino údolí.

Malebnou horskou osadu Luisino údolí najdete pod Velkou Deštnou v srdci Orlických hor. Osada byla založena v 19. století. Je vzpomínána již k roku 1828. Romantické místo leží asi 2,5 kilometru od Deštného v Orlických horách. Vysoko položená obec v 828 metrech nad mořem zve mnohé návštěvníky k příjemné aktivní rekreaci. Obcí protínají turistické trasy a rovněž okolí je bohaté na atraktivity zvoucí k návštěvě. Dříve zde bydleli převážně dřevorubci. Od roku 1845 zde byla zřízena Anenská sklářská huť, která však již dnes není v provozu. A proč vlastně název Luisino údolí? O pojmenování se zasloužil tehdejší majitel solnického panství Antonín Slivka, rytíř ze Slivic horské údolí pojmenoval podle své matky Marie Luisy, huť pak po své manželce Anně. U bývalé hájovny najdete parkoviště, od kterého můžete vystoupit na Velkou Deštnou.

Dostálův průvodce Orlickými horami z roku 1939 o Luisině Údolí a okolí hovoří takto: „Luisino Údolí, malá osada, roztroušená podle nové silnice, nová restaurace, stará hospoda. Z Luisina údolí vede červená překrásným údolím horské bystřiny k Mapapile a k několika chalupám Anenské Huti. Starý mlýn je přeměněn v hostinec. Dále se dostáváme do Rassdorfu (N. Kamenec), vsi s kapličkou, vklíněné do horského hřebene. Mlýn Haka je hostincem“.

Dnes už byste Anenskou Huť hledali marně, do dnešních dnů se z ní nezachoval ani jeden dům. V lese utopeném Kamenci zůstalo z původních pětadvaceti chalup do dnešních dnů jen 6 stavení využívaných převážně pro dětský tábor. Na turistické mapě z počátku 60. let jsou ale Anenská Huť i Kamenec ještě zakresleny.

Jak už sám název napovídá - Anenská Huť - byla tato oblast spjata se sklářstvím. Majitel solnického panství Antonín Slivka ze Slivic zde vystavěl sklářskou huť, na pamět jeho sestry (?) pojmenovanou Anenská huť. Sklárna, vybudovaná v místech staré karmelitánské hutě, byla uvedena do provozu posvěcením dne 24. září 1845. Při její výstavbě se našla stará sklenice na pití, výrobky sklárny pracující v Rassdorfu v XVIII. století. Anenská huť byla pronajímána různým pachtýřům, ale žádnému se nepodařilo zde zbohatnout. Povedlo se to až v šedesátých letech Edmundu Kadlíkovi, který však huť držel jen do roku 1880. Pak rozvázal nájemní smlouvu s majitelem solnického velkostatku, který dal Anenskou huť zbořit.

Továrník Kadlík si mezitím postavil druhou huť v Zákoutí a pojmenoval ji - na rozdíl od té, kterou již měl propachtovanou - na Karolininu huť. Měl velký podnikatelský úspěch. Karolinina huť vyráběla rozličné sklářské zboží: bohatě zdobené vázy, rozmanité druhy sklenic, džbánů a lahví, skleněné šperky aj. Dříví brala huť z lesa později nazvaného „Gloshettapusch“, který patřil k selskému statku čp. 84, a z vrchnostenských lesů z revíru Luisienthal. U myslivny v Luisině Údolí bylo skladiště dřeva, které bylo v zimě sváženo do Zákoutí. Po Kadlíkovi změnila továrna více majitelů. Roku 1908 vyhořela, byla opět uvedena do provozu, ale zakrátko, roku 1911 byla zrušena.

Zdroj: internet.

NĚKOLIK MÝCH POSTŘEHŮ

Moje snažení, postupně popsat všechny obce bývalého okresu Nové Město nad Metují, se pomalu dostává do finále. V tabulce na straně 3 najdete už jen několik prázdných „okének“, které je třeba doplnit. Jsou to obce, které ještě čekají na návštěvu. Potom provedu podrobnou konfrontaci s mapou okresu z roku 1938, zda jsem na něco nezapomněl. A bude hotovo. Nasbírané materiály a fotografie si i nadále zaslouží pozornost, možná nějakou sumarizaci do regionální publikace. Uvidíme.

Nyní se vraťme do Deštné.

Je to známé středisko v Orlických horách.

Nejdříve se zmíním o projektu železničních tratí, kterým jsem v předchozím textu věnoval poměrně značný prostor. Je to proto, že tomuto projektu fandím. Jednak považuji železniční dopravu za perspektivní z hlediska ekologie zejména v oblastech s přírodou, která si zaslouží tu největší ochranu. Naše hory tam určitě patří. Také je to způsob, který umožní se dostat do těchto oblastí bez nároku na parkování v cíli, parkoviště mohou zůstat ve výchozích bodech těchto tratí. Malebný, moderní vláček se může proplétat malebnou krajinou a poskytnout příjemný zážitek už jenom z jízdy takovým „rekreačním“ vlakem. Nebude to hned, ale věřím, že tato myšlenka bude realizována. Doufejme.

Obec Deštné v Orlických horách je významná tím, že je nejznámějším a snad i nejvybavenějším střediskem Orlických hor. A co víc, při své návštěvě jsem zaznamenal další rozvoj obce v podobě docela značné výstavby dalších domků, což značí zájem lidí v této obci bydlet anebo sem jezdit pravidelně na rekreaci. Deštné je vyjímečné rozsahem své působnosti - Plasnice, Luisino údolí, Masarykova chata, Jedlová, stráně ke Špičáku. Také mi to dalo docela zabrat, než jsem to vše absolvoval. Také jsem zde musel přidat další stránky, protože zjímavých záběrů je hodně. Je to prostě horské středisko jak má být, s velkým potenciálem pro další rozvoj.

Na Masarykově chatě jsem se občerstvil. Je po sezóně, byl zde klid a pohoda. Masaryk je snad už stabilně na svém místě. Interiér chaty je obdivuhodný. Na polské straně ležely mraky v údolích, silná inverze. Končí tam jeden z vleků z polského střediska Zielenec, které je významným polským zimním střediskem, lehce dostupným i z naší strany.

Luisino údolí na mě působí trochu melancholickým prostředím horních horských partií. Je tam několik chalup, dobře udržovaných.

Zajímavá je sklářská historie této oblasti. Ve sklářských hutích se topilo dřevem a tak se postupně stěhovaly stále výše za dřevem. Až na to Luisino údolí. Dnes je to historie - ale pozor, v Deštném obnovená pravidelným tavením skla v dřevem vytápěné peci - je to místní každoroční atrakce.

Nemohl jsem si odpustit navštěvu lokality, kde firma Stavostroj měla dva rekreační objekty. K tomu místu jistě máme my, bývalí stavostrojáci, zvláštní vztah - objekty se budovaly s významnou brigádnickou pomocí zaměstnanců. Také jsme tam zažili řadu různých akcí. Dnes jsou v soukromém vlastnictví - vypadají dobře.

Vyjel jsem i cestou k chatě Panorama, tamní křížové cestě a kapli Blahoslavené Panny Marie, pěkně obnovené. Chata Panorama působí důstojným a zachovalým dojmem. Je tam i památník významným osobnostem - JUDr. Jindřichu Štemberkovi, zakladateli turistiky v Orlických horách, Aloisi Jiráskovi - Jiráskova turistická magistrála, Karlu Michlovi, spisovateli.

Vyjedete-li výše, narazíte na krásné objekty a dokonce i dřevěné plastiky. Dá se projet pod Špičákem až do Plasnice.

Na internetu si informace můžete doplnit.

Návštěvu jsem absolvoval v pořadí: Plasnice, Luisino údolí, Masarykova chata, Deštné, Panorama a okolí, Jedlová a okolí. V takovém pořadí jsou i zde uvedené fotografie.

Jindřich Buchal.

FOTOGRAFIE Z OBCE DEŠTNÉ
a připojených obcí

Tentokrát jsem si nemohl odpustit umístit sem podrobnou turistickou mapu oblasti, Deštné v Orlických horách a okolí si to určitě zaslouží. Vynikne tak členitost, výškové rozdíly této části Orlických hor.

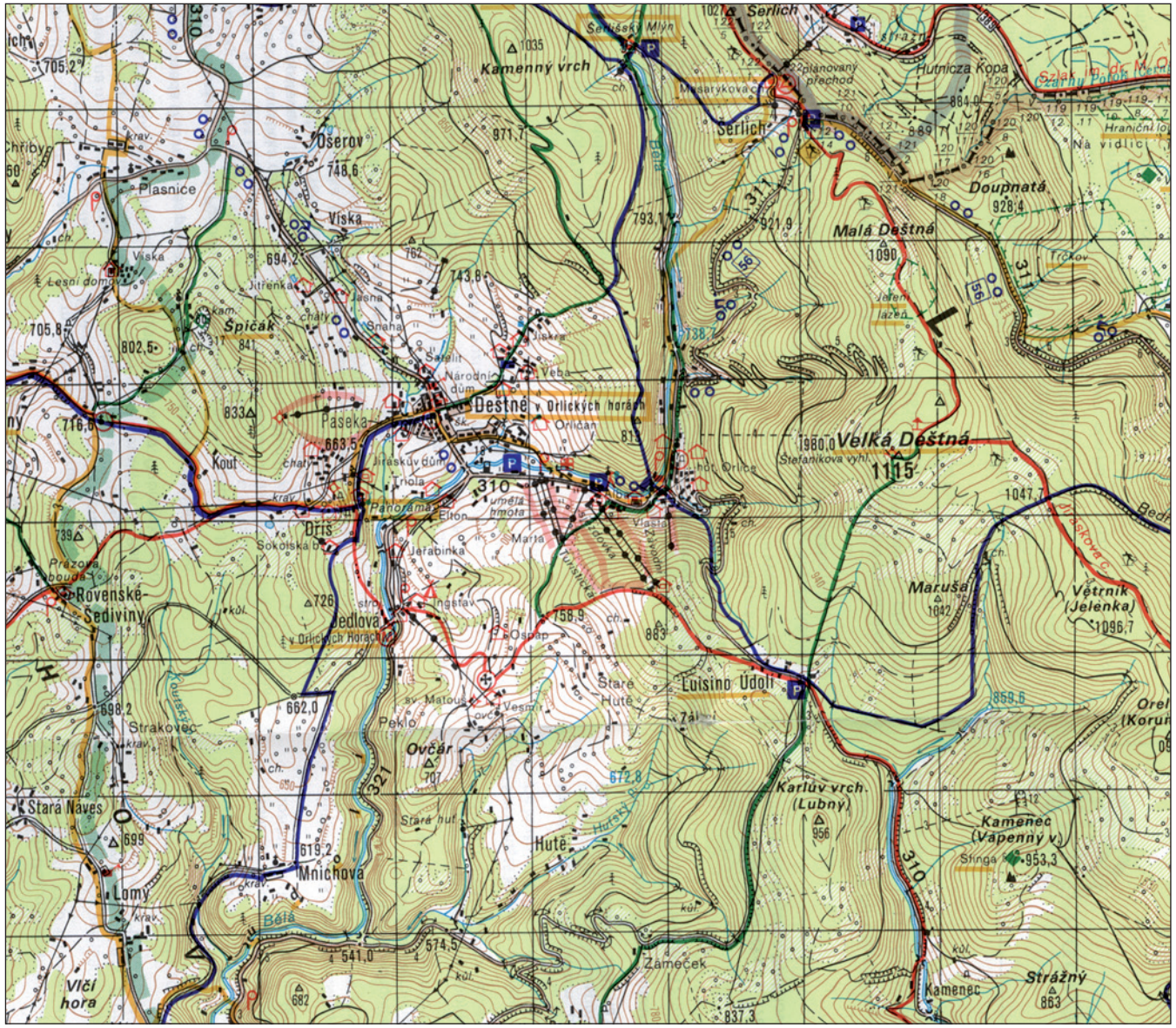

Chalupa a krajina v Plasnici.

Kaple Svaté rodiny v Plasnici.

Usedlost v Plasnici.

Luisino údolí - chalupa.

Luisino údolí - prostředí.

Průhled mezi stromy na Deštné v Orlických horách při sjezdu z Luisina údolí.

Jedna z nejstarších chalup v Deštné - Zákoutí.

Masarykova chata.

Prezident Tomáš Garrigue Masaryk.

Masarykova chata - interiér.

Pohled od Masarykovy chaty (cca 1010 m). - Malá Deštná (1090 m), za ní Velká Deštná (1115 m).

Louka pod Masarykovou chatou..

Příjezd do Deštné od Šerlišského mlýna.

Chata Orlice.

Chata Alba.

Chata Zákoutí.

Dolní stanice jednoho z lyžařských vleků.

Hotel Praha.

Slavné pekařství - deštenský chléb je LEGENDA.

Informační centrum.

Chata Kozí chlívek.

Zvonařství a hrnčířství.

Bývalá stavostrojská chata - OTS.

Bývalá chata Stavostroj.

Nová výstavba ve směru nad Národním domem.

Pohled na sjezdovky.

Hotel Národní dům.

Škola.

Muzeum - vpravo nás vítá Kačenka, údajně po ní pokukoval Krakonoš.

Fotbalové hřiště. V pozadí nové rodinné domky.

Nová (?) výstavba v Deštné.

Kostel Sv. Maří Magdalény se hřbitovem v centru obce Deštné.

Obecní úřad.

Křížová cesta ke kapli Blahoslavené Panny Marie. Je to nedaleko chaty Panorama.

Chata Panorama.

Kaple Blahoslavené Panny Marie.

Výhled s návrší nad Panoramou. Lokalita Dříš.

Přístřešek Dříš.

Kostel Sv. Matouše nad Jedlovou.

Sv. Matouš.

Zajímavá chata nad Jedlovou - pomník oslavuje českou myslivost.

Lanový park v lese mezi Jedlovou a Deštnou.

Velkorysá chata Jedlová.

Penzion Verner s venkovním posezením v letošním krátkém Babím létě.

CHATA RADOST

LUISINO ÚDOLÍ

NAD SV. MATOUŠEM
DEŠTNÉ (HOT. PANORAMA)
BYSTŘE (BUS)
LUISINO ÚDOLÍ
NAD KOVÁRNOU
RYCHNOV N. KNĚŽ. (NÁM.)
LUISINO ÚDOLÍ
POD JELENKOU (SEDLO)
BEDŘICHOVKA (BUS)
DEŠTNÉ V ORL. H. - ŽÁKOUTÍ
ŠERLÍŠSKÝ MLÝN
OLEŠNICE V ORL.H. (NÁM.)
LESY ČR ZELENÁ PRO VAŠE KROKY
nerfonujeme značení turistických tras

DEŠTNÉ
V ORL. HORÁCH

DEŠTNÉ
V ORL.HORÁCH

ŠERLICH (CZ/PL)
ZELENÁ
PRO VAŠE KROKY

ŠERLICH (SEDLO)
982 m
HANIČKA 22 km
PĚTICESTÍ 13 km
VELKÁ DEŠTNÁ 3,5 km
500 m
Horská služba ČR
12 10

DEŠTNÉ - ZÁKOUTÍ
688 m
ŠERLIŠSKÝ MLÝN 3,5 km
ŠERLICH (SEDLO) 5 km
Horská služba ČR
12 10

Legend

SERVIS - TEJČOVNA

Pension
ARNIKA

POŽÁRNÍ NÁDRŽ

KRISTÝNA

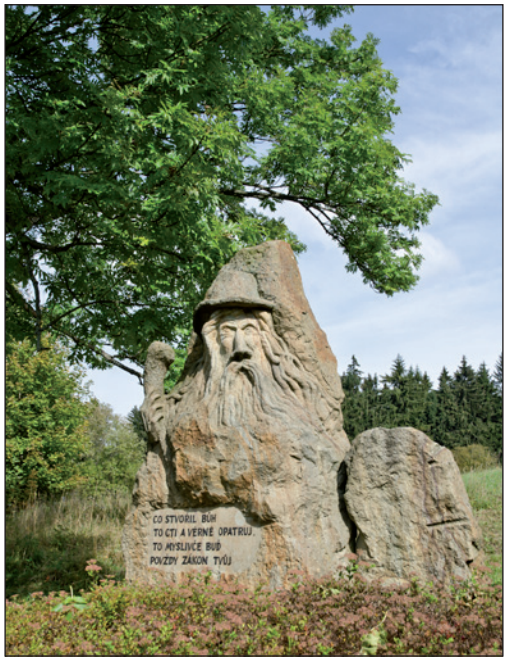
CO STVOŘIL BŮH
TO CTI A VĚRNĚ OPATRUJ
TO MYSLIVCE BUĎ
POVŽDY ZÁKON TVŮJ

POHLEDY Z MĚSTA - ZÁMEK

Zámek stojí na místě starší tvrze. Při založení byl zahrnut do opevnění města, je však od města oddělen výrazným příkopem. Byl rozšířen Pernštejny během 16. století a za hrabat Lesliů barokně přestavěn v letech 1655–1661 podle plánů Carla Luraga. V letech 1909–1913 byl upraven podle plánů Dušana Jurkoviče pro nové vlastníky průmyslníky Josefa a Cyrila Bartoně z Dobenína. Jurkovič navrhl také originální zámeckou zahradu s dřevěnými stavbami. V roce 1948 byl zámek Bartoňům zkonfiskován. Ve státní správě zůstal až do roku 1992, kdy byl v restituci vrácen Josefu Bartoňovi Dobenínovi a zpřístupněn veřejnosti. Zdroj: Wikipedie.

OD KLADSKÉHO POMEZÍ

Články z doby mezi válkami.

Procházka „Českým koutkem“ v Kladsku.

Již dávno lákal mě tento zajímavý kout země — kdysi část českého království! Z četby není tento kraj, zbytek české slávy, ani těm, kteří nejsou z Jiráskova kraje, neznámý. Vzpomínám, jakým dojmem působilo na mě jako chlapce Jiráskovo vypravování v kronice »U nás« o pašerácích, scházejících se v německém Slaném a s jakým vzrušením sledoval jsem nebezpečný jejich přechod přes hranice. Nedávno pročetl jsem dílo Kubínovo1), zachycující celou kulturu kladských Čechů, samorostlou a svéráznou, třebas už po staletí je obléhána a dobývána němectvím. Uvážíme-li, že přes tuhou germanisaci pomocí školy a fary, udržel se tu dosud český jazyk, stojíme vskutku před zázrakem. Jak by nelákalo takový zázrak spatřit!

Nuže, minulého roku podařilo se mi to. Dopsal jsem známému p. učiteli z pohraniční vsi, aby mne po čes. Kladsku doprovodil. Na velikonoční pondělí vypravili jsme se spolu z Hronova, opatřeni pláštěm, dobrou holí a potvrzením od našeho četnictva. Přešli jsme Ždárky a kolem desáté hodiny dopolední překročili jsme nenápadně říšské hranice. Až v Německé Čermné, několik kroků od hranic vzdálené, kterou Němci přeložili strašlivým slovem Tscherbeney, uvědomoval jsem si, že stojíme na půdě Německa, »země kázně a dobrých mravů«. Však německé firmy a návěstní tabule nás o tom důkladně poučí. Ale přec tu a tam spatříš kříž a na něm český nápis, důkaz, že nebývalo zde dříve všecko německé jako dnes. Pod tím velkoněmeckým nátěrem skrývá se přec něco našeho. Vždyť i česká slova z chalupy zaslechneš!

Míříme k starobylé čermenské kostnici a vstupujeme do kostela. Zaznívá odtud slavnostní hudba. V kostele plno lidí, vzadu pod slavnostní »kruchtou« tísní se muži, modlící se z modlitebních knížek a posvátně vnímající zvuky hudby, neboť u oltáře zapěl kněz v drahém rouchu »credo« a na chóře odpovídají varhany s celou kapelou. U nás takováto »figurálka« je, myslím, dnes velkou vzácností. Dusná atmosféra kostela vyhnala nás brzy ven. Prošli jsme ladně upravený hřbitov, rozkládající se kolem kostela. Kolik tu ještě českých nápisů! To ještě z dob, kdy v kostele sám kněz přidával při mši české modlitby, kdy na čermenském hřbitově bylo dovoleno po česku se modlit! Ted po válce je všechno české zakázáno. Na hřbitově přidává se k nám žák páně učitelův, zaměstnaný tu jako cukrář v hotelu, a nabízí se nám jako ochotný průvodce. Ukázal nám ještě čerstvé rovy nešťastných obětí nedávné automobilové katastrofy blíže hranic a zavedl nás též k onomu místu, kudy sjíždělo auto s dělníky do práce. Mírný, zcela nevinný kopec stal se bezhlavostí neopatrného šoféra osudem lidí, v jejíchž žilách kolovala také ještě česká krev. Těžce pochroumané auto, vytažené zpod mostu, stálo dosud na čermenské návsi jako výčitka.

Po občerstvení v hotelu v Malé Čermné, stojícím na naší půdě těsně u hranic, prošli jsme dlouhým stromořadím do německých lázní Chudoby. Němci překřtili ji Kudowou. Výpravné, nádherně zařízené lázně, které vyhledávají i naši lidé. Pozorovali jsme, že o velikonocích lázeňská sezona dosud nezačala. Přepychové vily jsou dosud prázdné, ale všude již ruch, prozrazující, že lázně brzy oživnou hlaholením německé řeči, že se tu sejde vybraná společnost, která tu správě lázní a místním obchodníkům dá utratit hezkých pár marek. Jméno jednoho zdejšího obchodníka mihlo se mí hlavou: Jirásek, cukrář. Vypravoval nám o něm můj dědeček, nadšený ctitel Jiráskova kraje. Trávil prázdniny v Bělovsi a k Jiráskovým do Chudoby velmi často chodíval. Závod Jiráskův jsme vyhledali, ale dovídám se, že starého pána není už mezi živými. Někde na Rýně padl... Obchod vede dcera, která češtinu již velmi bídně láme a která, jak jsem pozoroval při podpisu na pohlednici, ztratila ve svém jméně čárku.

Čermenská kostnice.

Cesta vedla nás dále k Jakubovicům přes Horní Chudobu. Jaký to kontrast Horní Chudoba proti Chudobě — lázním! Tam paláce a hotely, zde nepatrné horské chalupy. A jaké to překvapení, když hned po vykročení z pyšných německých lázní uslyšíte v zápětí českou mluvu, jadrnou mluvu náchodskou. Skupina lidí, které na silnici potkáváme, mluví mezi sebou česky, česky však mluví téměř všichni obyvatelé nízkých chaloupek, ti zajímaví čeští Němci či němečtí Češi. Nejlépe snad říci: loyální příslušníci německé říše dosud mluvící česky. Kratičký styk s nimi poučí tě, že o nějakém národním uvědomění v našem smyslu nelze tu mluviti. Poslyšte zajímavý příklad: Právě v Horní Chudobě stojí u chaloupky stařenka. Zastavujeme se a ptáme se na cestu do Jakubovic. Pěkně po česku. Stařenka nám ochotně odpovídá a podivuje se, že »páni mluví tak dobře česky«.

»Vždyť jsme Češi«, odpověděli jsme, »a vy nejste?« Stařenka se jaksi podivně zarazila a rozpačitě pověděla:

»Moji rodiče byli Češi.«

»A co jste vy?«, dorážíme.

»Já jsem Prajska«, je odpovědí milé stařenky.

Z Horní Chudoby stoupá cesta k Jakubovicům prudce vzhůru. I Jakubovice jsou rozloženy v kopci a hlavní cestou je tu prudký úvoz, vedoucí vzhůru na Bor. Také zde slyšeli jsme stále český rozhovor. Porozprávěli jsine s dělníky, kteří hledají obživu v textilních továrnách v Jelenově (Geinau), pak s chasníky škole odrostlými, vyhlížejícími veselá děvčata. Dověděli jsme se od nich zajímavost, že se v hospodách při muzice zpívají dosud české písně. Střídavě, jedna německá, jedna česká. Však právě v Jakubovicích vytěžil prof. Kubín mnoho krásných českých písní.

Z Jakubovic lesními stráněmi stále vzhůru úbočím Boru, neboť míříme k Bukovině, vesničce vysoko položené pod skalami horskými. V Bukovině

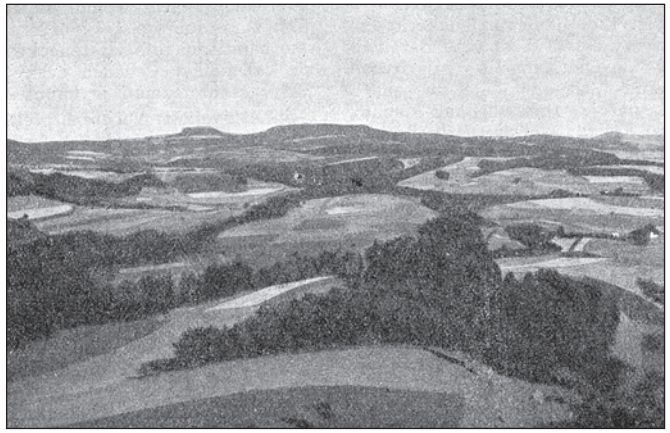

Hejšovina a Bor v Kladsku.

byl několik dní před naším příchodem veliký požár »Missionhausu«, útulku protestanských německých misionářů. Lidé v okolí říkají onomu domu všeobecně »hotel«. Je to ona budova, kterou je tak jasně viděti z vlaku od Náchoda k Hronovu v pásmu Boru.2) Požár učinil z »hotelu« opravdové trosky. Celé bohaté zařízení bylo zničeno, stropy popraskány a z hostinného útulku šiřitelů křesťanství ve vých. Asii zbývá ruina. — Po prohlídce spáleniště dáváme se zlákati švabachovou firmou hostince Ducháčova (nyní Duchatsch) na dobrou svačinu. (Všeobecně pozorujeme, že v Německu proti

našim poměrům není nikterak lacino.) Obsluhuje nás stařenka typické české tváře, vdova po onom slavném průvodci turistů Ducháčovi, jehož výbornou kávu opěvoval sám básník Sigismund Bouška.

Pro dnešek zbývá nám ještě jedna vesnice kladských Čechů: Stroužné (Strauisseney). Vesnice hluboko pod Borem v cípu, který se zakrojuje do území našeho státu. Když spatříte kamenný kostel strouženských evangelíků se hřbitovem, obroubeným živým plotem, je vám podivně u srdce. I toto vše pamatuje doby, kdy hlaholila tu nebojácně česká mluva. A zahledíte-li se k staré evangelické faře, vybavíte si v mysli pastora Bergmanna, onu milou postavu, z nejzajímavějších z kroniky »U nás«. Ani byste nevěřili, že se o Bergman- novi dosud ve Stroužném mluví!

Zašli jsme do evangelické rodiny Machovy a tam jsem se o Bergmannovi dověděl mnoho zajímavostí. Prozradím, že pan učitel ze sousedstva »pašuje« starému panu Machovi české knihy! Když jsme do chalupy přišli, nebyl z mužů nikdo doma. Ale za malou chvíli přišel stařičký Mach s celou společností mužů, a mezi nimi — nastojte — i policista z Vratislavě v prušácké uniformě. A ten policista mluvil česky právě tak jako ostatní a horlivě naslouchal vzpomínkám starého Macha na pastora Bergmanna a na doby, kdy se ve Stroužném v kostele kázalo ještě česky.

»A česká kázání byla erhaben!« Mach nemohl si vzpomenout na český výraz »vznešený«, ale to slovo »erhaben« řekl opravdově a zaníceně.

Bylo to milo poslouchat. On, vzdělaný písmák, jest skutečnou zvláštností v celém Stroužném: jest jediný občan, který umí ještě česky psát. Snad chodil ještě do české školy, nebo se ve světě naučil. Byl jsem milým přijetím v rodině Machově dojat a hodinu strávenou u jejího krbu pokládám za nejkrásnější část výletu. Vyžádal jsem si, aby mi dědeček Mach napsal »pár řádků« na památku. Mach velmi úhledným písmem a dobrým českým pravopisem napsal mi toto vlastenecké úsloví:

»Uměti v Čechách česky není žádná čest, neuměti je hanba.«

S nastávajícím večerem překročili jsme zase říšské hranice. S úsměvem na rtech, že celý den jsme chodili po »Deutsches Reichu« a slova německého jsme nepronesli. Když jsme však vystoupili na kopec nad Machovem a ohlíželi se zpět k českému Kladsku, bylo nám smutno, neboť jsme cítili, že ten milý „Český koutek" v Německu je pro nás už nenávratně ztracen. A cestou k Machovu uvažovali jsem o tom, jakými gentlemany jsme my, Češi, vůči svým menšinám a jak necitná je pruská duše i k těm, kteří — třebas neněmeckého jazyka — jsou tak oddanými občany říše německé!

Jaromír Metyš.

1) J. Št. Kubín: České Kladsko. (Nástin lidopisný). ILLuistrační část sestavil J. F. Svoboda. Praha 1926. Nákladem Národopisné společnosti čsl.

2) Náladové foto Boru s Hejšovinou viz na str. 103. II. roč. našeho časopisu.

Z hospodářské minulosti našeho kraje.

Rád naslouchal jsem vyprávění svého děda. a pamětníků formanské slávy. Ta ovšem dávno poklesla s výstavbou drah na českém sv. po r. 1850 a zanikla dnes docela. S drahami rozvinul se ve 2. pol. XIX. století i průmysl a tak dotud výhradně zemědělský venkov na podhůří prožil za necelé století více proměn, než jich v jeho rozvoji dokonala celá předcházející století.

Ještě počátkem XIX. století bylo mnohem více lesů než nyní. Se vzrůstem obyvatelstva postupovala pole do vyšších poloh, kde ještě nezavadil pluh. Hvozdy byly povětšině majetek vrchnosti, a také nejlepší pozemky v údolí, polnosti i luka, mimo to i hojné a rozlehlé rybníky, dnes již z hospodářské nutnosti dávno v louky proměněné. Pastvin bývalo mnohem více a páslo se i na úhorech, jež zabíraly celou třetinu rozlohy polností.

Všechny starší vesnice vyrostly v údolích. Při jejich budování nejednou byla důležitá okolnost dostatek vody. Podobu naším vsím dávalo ponejvíce údolí, jeho směr, někdy i hlavní cesta, Šedé chaloupky, bílé dvory, omšelé stodoly dodávaly krajině tichého půvabu a útulnosti. Od cesty po vsi táhly se pruty polí až k hranicím obce sousední, Hranice tvořily začasté strmé svahy strání nad údolím potoka a »pruty« končily u sousedních obcí selským lesem. Statky měly přibližně asi stejnou výměru, u nás jen zřídka nad 100 korců. Menší chalupy se zahradami a s kousky roztroušených polí, dílem vlastních, dílem pronajímaných, uhajovaly živobytí prací na statku selském, ale hlavně celoroční prací tkalcovskou, která, byla v zimě i na statku obvyklou. V chalupách žili většinou mladší sourozenci sedlákovi. Chalupu zakoupili si ze svého podílu na statku; měl-li chalupník sám zase více dětí, nastěhovaly se, když dorostly, do sedniček u větších chalup a u statků a — do podruží— Podíl 50 ,zl. na samostatnou existenci nestačil. Dnes podruzi ze vsí zmizeli — stali se z nich drobní řemeslníci a opustili vesnice všude tam, kde do práce v nově vznikajících továrnách bylo daleko. Z podruhů vznikl povětšině kádr dnešních průmyslových dělníků.

Živnosti selské, když po zrušení roboty r. 1848 sedlák jimi již samostatně vládl, počaly se drobiti. Mnozí hospodáři odprodávali odlehlejší a špatnější pozemky. Tím stoupl počet chalupníků a zlepšil se jejich hospodářský stav. Rozdrobená živnost přišla pak již lehko do prodeje, na buben. Na drobení živností selských v našem kraji značně působilo, že nejlepší pozemky odprodali hospodáři ukvapeně a často i z nouze na staveniště továren. Tím způsobem ztraceno množství významné půdy z rukou starousedlých držitelů, kteří zpravidla sami přišli pak vnic a byli rádi, když našli obživu v továrně, jíž pomohli dáti prodejem vlastní živnosti pozemkový základ.

Hospodaření na statku bylo ještě v pol. XIX. st. velmi prosté. Nynější střídavé hospodářství nebylo známo. Jetel byl jen velmi málo rozšířen krmná řepa neznáma; ke krmení sela se jen vikev. Trvalé picní porosty poskytovaly pastviny, které se na stráních po celé léto a podzim spásaly, ovšem i nízká travka jednoročních úhorů, jež zabíraly rozlehlé plochy polí. Tím přicházela nazmar skoro všechna mrva. Pole se pak hnojilo skoupě a dle toho i rodilo1). Seklo se jen nejnutnější na lukách pro zásobu na zimní krmení. Dobytek nouzí pak hubeněl a k jaru padal.

K orbě užívalo se trutnovského háku*) po r. 1830 dřevěného »veverčete« s malou radlicí2). Pohůnek sedal si na koně (podsedníka), druhý muž vodil hák. Půdy byly místy hodně močálovité; o odvodňování nebylo nikde slechu, proto byly v ceně pozemky suché.

Pšenice v poloze nad 400 m se vůbec nesela. Z hospodářských plodin převládalo žito, oves a brambory. Lnu se pěstovalo více než dnes. Chlévy byly dřevěné a dobytku v nich v zimě zdrávo nebylo. Močůvka (močka) se občas z podpodlážemí vybírala a do prohlubní pod dlážením se stlalo. Jinak odtékala ze dvora a rozlévala se po sadě nebo odtékala po dvoře stružkou do potoka. Hnojiště byl nedlážděný, začasté i propustný důl na dvoře.

Nebylo však nouze o dělné síly. Mnoho lidí se potulovalo, nemajíc vlastního domova. Ti byli vždy ochotni vypomoci za holou stravu, kterou vlastně sháněli žebrotou. Party sekáčů a mlatců chodily ode vsi ke vsi, od místa k místu. Pracovali rádi a lacino. Mlátilo se výhradně cepy. Zdálo by se, že se tím práce opozdila, avšak naopak. Obilí bylo méně, mlatců dost, a tak zbylo dost času v zimě na práce jiné i na tkalčení. Domkáři byli hodně závislí na práci ve statku; vypomohli rádi ve žních a kdykoliv; bylo-li třeba, zanechali práce u domácího stavu. Ale i rolník vypomohl jim při svážení obilí z odlehlých kousků, při hákování a jinak, když doléhala na něho chvatná práce žňová.

Strava ve statku nebyla valná, ale konec konců prostá a zdravá. V obilí bylo hodně koukole a luštince. Chléb koukolný působil obtíže (koukol je jedovatý), ale luštincový byl tmavý a dosti chutný. V horách za Dobruškou znali chléb ovesný.

Ještě před 50 lety mleli si v jednom poříčském statečku na kamenech a z mouky vařili knedlíky, v nichž při jídle o zuby škrtala zrnečka písku. Hodně se jedl hrách s mrkví a kroupami, k němu maso v komíně uzené. Oblíbené byly všelijaké kaše mléčné, krupičné, jahelníky, polévky ze sušeného ovoce, oukropy, ovšem i zakvašené kyselo. Povidel se peklo dost. Brambory a všechna jídla z nich našly hodně brzy oblibu, tak pokroutky, bandorka, kramfleky, štouchanec, zvláště pak oblíbené byly do kysela a na loupačku s tvarohem a máslem. Husí a zaječí maso (polňák) se více vařilo než peklo.

Zvěře a ryb bylo více a také pytláků. Ryby v potocích dorůstaly značných rozměrů, raci oživovali i menší potůčky. Chodilo se na ně v noci s lucernou a přinášeli jich plné konve. Ryby chytaly se na udice, do řešet a přívlačí (chvorů). Chytání ryb a zvláště čižba byly náruživostí značně rozšířenou. Mělo to v tehdejších časech i své ospravedlnění. Ptáčníci chytali »na lep, na volavého, do skříňky, na čihadlo, na vodu«, Skoro v každém stavení byla klec s Čermákem nebo hýlem, i stehlíkem, jikavcem, čížem.

Všecky staré stavby, stodoly a příbytky zpravidla byly dřevěné srubnice s doškovými nebo šindelovými střechami. Jenom základy, sklípky a stěny do břehů byly ze zdiva.

Stodoly3) byly výsušné, zdravé, směle a uměle roubené. Nad nimi bděly stráže proti ohni a blesku, úctyhodné stromy, zvláště lípy. Přes to neochránily vždy od ohně, byly-li koruny holé, a tu, zuřil-li živelně požár, lehlo ve vsi mnoho stavení popelem do samých základů.

Velikou úlohu v životě rolníkově mívali koně. Protože kromě vozu nebylo ještě jiných dopravních prostředků, věnovalo se chovu koní více pozornosti. Formanění vyžadovalo rozsáhlejší chov koní než dnes. Kde dnes se vystačí dobře s párem koní, bylo potřebí držeti dva. Také i koně pásali se ve volné přírodě, s čímž se již dnes u nás zřídka shledáváme.

Bylo radost poslouchati staré formany. Nebylo drah, nebylo ani dobrých silnic. O tom ještě dnes svědčí základy »starých silnic«; které zůstaly stranou nových projektů. Oč hůře ještě bylo na cestách horských, které vedly hlubokými lesy nad zrádnými stržemi. Sjezdem po těch neschůdných, natož sjízdných horských cestách, začasté hrozila smrt koním i vozkovi, uchýlil-li se povoz

z kolejí, praskl-li řetěz nebo povolila-li brzda. Pak letělo vše střemhlav dolů se stráně a náklad dříví, klád, rozdrtil nešťastného řidiče4). Postroj koní (řemení kol zadních plecí) umožňoval, že koně zadkem do něho zasedali a náklad zdržovali. Pod kola zasunovaly se dřevěné »šupky« a byla-li slabá brzda, utínali řidiči v horách strom, uvazovali jej vrchem pod nápravu proti větvím jako smyk, takže mírnil při sjíždění setrvačnost.

Zle bylo v zimě, kdy cesty se zavály sněhem a kočí se opozdil v širém poli, když se dostavila tma s hustou chumelicí. Tu nebylo na krok viděti (alejí bylo ještě pořídku). Někdy zavinila zpoždění nehoda. Vozka ztratil směr, nebylo dovolání. Co s koňmi, s nákladem! Bylo ještě dobře, když mohl vše zanechat na místě a hledati si cestu s koňmi sám. Ale začasté hrozilo zabloudění, spadnutí se srázu a na konec bídná smrt ve sněhu. Štěstí, když zbloudilého šli hledat, když po ustálé chumelici zaznělo »haló« a zablesklo se světlo dřevěné lucerny6) a s ní naděje na pomoc pro vozku i pro koně a přístřeší v nejbližším stavení.

V zimě vozívalo se dříví s hor (s Boru) nejvíce do Waldenburku na vzpěry štol. Zpět vozilo se uhlí za dříví. Na vůz se nakládal 1 hunt a platilo se od jeho dovozu do továrny (v M. Poříčí) 1 zl. Odtud se pak vracel ještě sedlák s prázdnou do Machova.

Zboží do venkovských krámků i do větších obchodů v městech dováželo se zdaleka, dokud nezavedeny do Čech první tratě (1845). R. 1858 stavěna dráha z Jaroměře k Trutnovu.

Forman míval několik koní a vozy těžké i lehké. Na koni byl ozdobný vysoký chomout s mosaznými ozdobami. Koní si vážili a nikdy jich nepřetěžovali.

Pravý formanský vůz byl důkladný, těžký. Forman ze Skalek měl u něho železné nápravy, vůz na prodloužení se »šandrlaty« a na rozšíření »líhami«, jak to vyžadovalo neskladné zboží. Vůz měl bohaté příslušenství, plachty, rohože na pokrývání, šupky, nářadí na opravu vozu, příslušenství ke krmení koní, síta, opálky pro obrok, lucernu pod vůz a zvláště mnoho řetězů. Nejhůře bylo formanu s nákladem v horách, v různých těch Kopečkách a Zákopanicích, Oklikách a Pasech. Fóma bezděkovským kopcem vyjížděl prý osmi páry, ale jízdu řídil sám. Známí formané byli Hejna rtyňský, broumovský Weiser, náchodský Donát, poříčský Lokvenc, machovský Šrůtek.

Měli kroj dle praktické potřeby: vysoké boty, v létě modrou halenu, koženky, v zimě beranici a kožich. Hlavní byl bič. Toho nikde neodkládali, ani v hospodě, i při spaní měli jej podle sebe.

Ve formanských hospodách (formankách) bylo živo. Při hospodě bývaly stáje pro koně. Forman měl peníze, hospodský ho tedy rád vídal. Přijížděl-li, šel jej vítat; hausknecht na dvoře dělal místo a připravoval vše na krmení. Forman i v hospodě měl svou vidličku a nůž. V zimě si ji ukládal do boty, v létě je nosil za pásem. V opasku míval svoje i svěřené jmění, proto ho neodkládal. Jezdili od nás pro zboží až do Vídně; když spojena Vídeň s Prahou železnicí, jezdili konečně jen k městům na trati od Prahy6). Od nás vozilo se mnoho ze zahraničí, z Pruska (Radek, Neuroda, Svidnice, Kladsko, Olava, Vratislav). Formani jezdili pospolitě nejen jako dobří přátelé, ale také pro vlastní bezpečí proti lupičům při cestách.

Stávalo se, že v noci, jel-li forman samoten lesem, vyskočil z lesa chlap, vkradl se i zadem do fasuňku pod plachtu, z nákladu vybral a do tmy vyházel, co se mu zlíbilo. Proto byl nade vše dobrý formanovi pes, dobrá lucerna a sochor. Proti jednotlivci bylo se možno ubrániti, ale kde byla lotrů přesila, nebylo se radno bránit, byl-li člověku dražší holý život než zboží.

Byl to život tuhý, tvrdý, odevzdaný do vůle boží. Visel-li život na nitce, nebylo začasté spolehnutí než na Boha, jehož v těžkostech forman vzýval. Vyjížděl-li, neopomněl před koňmi bičem na cestě šlehnouti třikrát po způsobu kříže. Formani, nemohli-li vyjeti, věřili, že jim zlý člověk přimrazil vůz, uřkl koně a p. Proti tomu mívali koně na chomoutech červené vytírky. Věřili, že se jim na vůz chytali i hastrmani a jiná chamraď, jež nebyla na světě k ničemu než pro trápení.

Století XIX. na našem venkově prodchnuto je ještě náboženským cítěním, věrou i pověrou ve zjevení a zázračná uzdravení. V nemocech s velikou důvěrou konali daleké cesty k posvátným místům, namnoze pěškv, aby složili tu svoje boly a odevzdávali svá neštěstí na vůli vyšší. Ale přes všecky prožívané trudy nebyl život bez radostí. Měl své pěkné chvíle, neděle, svátky, radovánky, byl svým způsobem zdravý, mladý i bujarý. To by byla opět kapitola jiná.

Můj dědeček vzpomínal rád a srdečně, až se mu z návalu těch vzpomínkových dojmů třásl hlas. Prozrazoval tak lítost a zármutek, ne tak nad ztrátou svého mládí, jako různých, krásných chvil, jež pomalu - trvale neúprosně hynuly, aby připravily půdu věku novému, kdož ví, zda a šťastnějšímu.

J. Lokvenc.

**) Trutnovský hak ve sbírkách Zemědělského musea v Praze.*

1)Sedláci pozorovali, že se chalupníkům na poli lépe daří. Příčina bylo, že sbírali na pastviskách hnůj. To přimělo také prozíravější k omezování pasení v Lužinách, na úhorech a po Drahách. (Vypravoval Aug. Janek z N. Srbské.)

2) V N. Srbské oralo se po prvé ruchadlem r. 1846. R. 1845 jel prapradědek nynějšího majetníka mlýna 6. 39 v N. Srbské Jan Plný »na hnojnicích« do Hradce Králové, když úřední povolení k otevření mlýna nedocházelo. Tam někde uviděl po prvé orat Veverkovým ruchadlem. Protože rozuměl kolářství a sekyrnické práci, nakreslil si ruchadlo a doma s máchovským kovářem Fogralem, pradědem nynějšího kováře, ruchadlo zhotovili. První pokusy s veverčetem konaly se po r. 1826. Vypravoval Václ. Plný, mlynář, r. 1915.

3) Vrata stodol byla většinou proti západu a východu, aby při vátí obilí přispěl vítr, u nás ponejvíce západní. Čištění obilí bylo jinak velmi primitivní na sítech a jednoduchých větrnících (fofrech) a žejbernách.

4) Srovnej názvy horských cest u Řeřišného: U zabitého, U spadeného mostu a. j.

5) Doma se svítilo loučí, lojovými svíčkami, pak olejovými lampičkami a posléze petrolejovou lampou.

6) Poněvadž spojena tratí dříve Jaroměř, Trutnov, od r. 1873 Náchod, jezdilo se pro zboží do Trutnova, později teprve do Náchoda.

O pokladu u Bystrého.

Nad Bystrým, při cestě vedoucí k Dolům pod Dobřany a Podhradskému mlýnu, u okraje bysterských rolí, stávala ohromná lípa s rozložitou korunou, kterou bylo viděti daleko do kraje. Byla tak stará, že pamatovala prý pány na dobřanském hradě, který hrdě pohlížel po okolí, po rozsáhlých lesích, širých lánech a luzích a četných dědinách na jeho zboží.

Lípa už tehdy mohutná ve válce třicetileté shromáždila vystěhovalce z okolí, ubírající se do vyhnanství z Opočenská, kteří stěhovali se do Slezska (v polovici XVIII. st.). Odtud posledně se rozhlíželi po drahém rodném kraji.

Tam prý také někteří zakopali peníze, doufajíce, že se navrátí do otčiny.

Podání o domnělém pokladu vyprávěno různě. Podle něho zakopala v okolí lípy poklad (věno po matce) dcera dobřanského rytíře při útěku z domova.

Otec nutil ji, aby se provdala za souseda, starého násilníka a lupiče.

Dlouho prý se panna námluvám starého nápadníka bránila a mnohou noc v hradní kapli (místo, kde kaple stávala, je nad srázem nad hradským mlýnem) na modlitbách ztrávila, až se konečně odhodlala uprchnouti.

Na útěku peníze a skvosty zakopala u lípy.

V letech osmdesátých XIX. století bysterský soused Novotný oral úhor v místech, kde ona lípa stávala. Najednou pod radlicí cosi zachrastilo. Zastavil, aby se podíval, oč uvázl a podivil se. V brázdě objevil se objemný hliněný hrnec, plný mincí, stříbrných tenkých plíšků, které, žel, byly už rozežrány měděnkou, takže jen několik kousků bylo poněkud zachovalých. Byly příliš blízko povrchu a vlhko je zničilo.

Stíhání kacířů.

Missionáři, zvláště pak Jesuité bezděčnou tuto práci (stíhání kacířů) s bedlivou horlivostí počali a konali, až i nemístné přísnosti se dopouštěli. Zejména P. Frant. Matéřovský přehorlivým v té věci se ukazoval. Tak udal Jana Hrubého, mlynáře z Valů, že proti odpustkům Porcinkula mluvil a, že když Němci šli na Opočen, řekl: Hleďte, ti blázni Němci hledají sobě Pánaboha jinde, jakoby se doma modliti nemohli. Vždyť je Pánbůh všudy — byl v srpnu 1728 v Dobrušce do výslechu vzat. Žena jeho Anna byla v říjnu vyslýchána a tu obšírné vyznání učinila, avšak později všecko odvolala. Vyznala, že její otec Fišer, (mlynář Hlucký) zem. 171 nad Kounovem, každý rok dvakráte míval u sebe predikanta, který domácím i přespolním (sub utraque) podával.

Též Jiří Obst, mlynář pod Frymburkem, se zetěm svým Fryntou predikanta u sebe mívali. Ptána: Má-li manžel nějaké knihy (kacířské), odpověděla: Nezapřu, má jich v stodole 11 kusů. Na pouhé toto udání misionář P. Frant. Matéřovský tohoto Jana Fryntu. mlynáře pod Frymburkem, co podezřele náboženského s biřicem vedl do šatlavy v Dobrušce, kdež jemu jednu nohu do železa, druhou do klády dáti přes noc poručil, což i regent panství opočenského krutým a nelidským shledal a p. hraběti (Colloredovi) i krajskému soudu do Hradce Kr. udal. P. Matéřovský potom ve své obraně a exculpací podanou biskupovi to popíral!

Jak bylo tehdy pokutováno míti kacířské knihy, o tom podávají doklady následující případy:

Jiří Reichelt z Rychnůvka v r. 1726 v Novbr. v šitě slámy 2 bible. 1 postilu a 1 kancionál ze Šestovic domů odvezl a v komoře schoval, kdež byla tuplovaná podlaha, kdežto vždycky po žebříku lezeno býti muselo. O tom zprávu podává jesenický p. farář Tobiáš Potůček p. regentovi: dne 20. Nvb. ráno. mezi druhou a třetí hodinou. Málo jsem se vyspal pro toho šibala. Rozsudek na něho 14 I. 1727 zněl, by půl léta na obecním díle v oůtách pracoval. Tak i Adame Standera z Meziříčí 6. VI. 1727.

Mikuláš Matějů, sedlák z Bohdaíína, 13. XII. 1727, tak i Mikuláš Bahník z Jenkovic měli knihy kacířské a když při výslechu Bahník zapíral, že s nimi nikdy ve světnici nebyl, (s knihami totiž) „na to dostal na hubu“, při čemž se přiznal, že v sobotu jedl maso a ne v pátek!

Ad. Popelka.

INSPIROMAT

II. Vilík nestojí za nic, prodáme ho - pokračování.

Jsou rodiče, kteří se mstí svým dětem za to, že je od začátku špatně vychovávali.
CARMÉN SILVA

Nemůžeme děti tvořit podle své vůle. Musíme je mít a milovat a vychovávat co nejlépe a jinak je nechat na pokoji.
GOETHE

Výchova dětí je činnost, při níž musíme obětovat čas, abychom ho získali.
ROUSSEAU

Kto si prvé dieťa dobře vychovává, ten už aj ostatným poklad zanecháva.
SLOVENSKÉ PŘÍSLOVÍ

Dobré děti se vychovávají samy.
NORSKÉ PŘÍSLOVÍ

Máme-li děti vychovávat, je třeba, abychom se také stali dětmi.
LUTHER

Udržet si důvěru dětí při všem klestění zla v nich zakořeněného, jistě v tom je umění výchovy.
SOLTÉSOVÁ

Chcete-li vychovat člověka, začněte jeho babičkou.
N. N.

Otcovo sebeovládání je pro děti nejlepším poučením.
DÉMOKRITOS

Vychovávat dítě znamená vychovávat sebe.
N. N.

Když čteme zprávy učitelů o našich dětech, máme pocit úlevy a dokonce štěstí, že nikdo nikomu nepodává zprávy o nás.
PRISTLEY

Kdyby děti dorůstaly dále tak, jak se ohlašují, měli bychom samé génie.
GOETHE

Žádný otec a matka nepovažují své děti za ošklivé.
CERVANTES

Rodiče chválí své děti; tím podvědomě chválí sebe.
SENECA

Rodič, který by byl schopen vidět své dítě tak, jaké skutečně je, by potřásl hlavou a řekl: Vilík nestojí za nic, prodáme ho!
LAECOCK

Chovej se ke svým rodičům tak jak chceš, aby se k tobě chovaly tvé děti.
ISOKRATES

Daruješ-li člověku rybu, nakrmíš ho na den, naučíš-li ho lovit, dáš mu potravu pro celý život.
ČÍNSKÉ PŘÍSLOVÍ

Chcete-li spolehlivě otrávit své dítě, dejte mu vypít velkou dávku vlastního štěstí.
MAKARENKO

Nebyl-li schopen dát smysl svému vlastnímu životu, pokouší se dát mu smysl prostřednictvím dětí; ale nutně ztroskotá jak v sobě, tak v dětech.
FROMM

Zplodil-li by kdo sto synů a živ byl mnoho let, a jakž by koli rozmnoženi byly dnové jeho jestliže by život jeho nebyl nasycen dobrými věcmi, pravím, že lepší jest způsob toho, kdo děti zplodit nemůže, nežli jeho.
ŠALOMOUN

Chtějí-li mít rodiče čestné děti, musí být sami čestní.
PLAUTUS

Z čeho odvozujete privilegium a moc rodičů, když, ačkoli jste starý člověk, děláte věci horší než vaše dítě? IUVENALIS

Lepší dobrý příklad ako Písma výklad.
SLOVENSKÉ PŘÍSLOVÍ

Kto má věci, nemá dzecí, kto má dzeci, nemá věcí.
SLOVENSKÉ PŘÍSLOVÍ

V době, kdy si můžeme dovolit mít děti, míváme už vnuky.
N. N.

Jeden otec uživí spíš deset dětí než deset dětí jednoho otce.
HOLANDSKÉ PŘÍSLOVÍ

Zdroj: Inspiromat 1964.

ŽERTOVNÉ OBRÁZKY

Zpracoval: ing. Jindřich Buchal, ČSA 821, Nové Město nad Metují, 54901.
www.novomestskykuryr.info.
Zveřejněno v „Novoměstském kurýru“ vždy poslední den v příslušném měsíci.
Není určeno pro tisk. © Jindřich Buchal.

Interiér Masarykovy chaty. Foto J.B.

Interiér barokního kostela Sv. Matouše nad Jedlovou. Foto J.B.